QL
461
.R873
ENT

Kol. 13 furet 9
1906: nov.

SMI
3

QL
461
R873
ENT

Ent. Soc. Wash.

Ent. Soc. Wash.

XIII. kötet. 1906. November 9. füzet.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

különös tekintettel a hasznos és kártékony rovarokra.

DR. BEDŐ ALBERT BIRÓ LAJOS DR. CHYZER KORNÉL
DR. ENTZ GÉZA MOCSÁRY SÁNDOR

KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTIK

A. AIGNER LAJOS ÉS CSIKI ERNŐ.

BUDAPEST, 1906.
A ROVARTANI LAPOK SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA
IX., ERKEL-UTCZA 12.

Megjelenik minden hónap első napján, julius és augusztus havak kivételével
Előfizetési ára egész évre 8 kor

Tartalom.

A. Aigner Lajos: Magyarország pillangói XVI. 179
Lamprecht Kálmán: A félelem szerepe a rovarvilágban ... 185
Csiki Ernő: Magyarország szú-féléi. V. 187
Lőrincz Albert: Adalék Magyarország Hemiptera-faunájához. II. 189
Dudinszky Emil: Újabb tapasztalataim a tücsökről. 192
Olasz Károly: Adalék Magyarország Orthoptera- és Neuroptera-faunájához. 194

Különfélék.

A Krancher-féle entomologiai évkönyv. 196
Nagyszerű lepkegyüjtemény. 197
D. E.: Az Osmiak és a csigaházak. 197
D. E.: Az Oryctes nasicornisról 197
London a lepkék városa. 197
Elektromos moszkitó-irtás. 198
A. Aigner Lajos: Ritka tuniszi lepke. 198
A futóbogarak tenyésztése petéből. 199
Amerikai magyar levél. 199
D. E.: A hártyásszárnyúak szúrásáról. 199

Irodalom.

Reitter E., Krausz H. és *Zoufel V.* közleményeit ismerteti *Csiki Ernő*. 200

A kir. magy. Természettudományi Társulat állattani szakosztálya minden hónap első pénteken (VIII. Eszterházy-utcza 16.) ülést tart. Vendégeket szívesen lát.

A budapesti entomologusok *minden pénteken este* a Kaszás-féle (Muhr utóda) vendéglőben (Rákóczi-út 44.) találkoznak.

Kedvezmény.

Az 1897., 1898., 1899., 1900., 1901., 1902., 1903, 1904 és 1905-iki teljes évfolyammal még szolgálhatunk. Új előfizetők **fele áron** kaphatják. Az előbbi kötetekből csak a II. kötet kapható, Ára 6 kor. Az I. és III. kötetet készpénzen visszaváltjuk.

Az előfizetési összegek kiadóhivatalunkhoz (IX., Erkel-utcza 12.) czimzendők.

Magyarország pillangói.

Irta *A. Aigner Lajos.*

XVI.

23. **Melitaea Cinxia** L.[1])

Linné, Systema Naturae. Ed. X. 480. (1758); Freyer, Beiträge z. Geschichte europ. Schmetterl. I. fig. 103 (1827); *Cinxia major* Esper, Die europ. Schmetterl. in Abbild. I. tab. 25. fig. ?.

A szárnyak rozsdás sárgák, fekete erekkel és foltsorokkal, melyek többnyire egybefolynak és több harántos sávot alkotnak. Alsó lapján a felső szárny középső fekete foltsora szélesen megszakított; alapszíne világos vöröses-sárga, néhány fekete folttal; csúcsa világos sárga. Az alsó szárny vöröses-sárga; töve, középső és szegélysávja sárgás, fekete pettyekkel; a feketén pontozott külső vöröses-sárga sáv befelé fekete holdaktól határolt, a melyek hegye a tő felé fordul.

Hazánkban országszerte, de egyenetlen elterjedésben található, némely vidéken ritka, másutt gyakori, április közepétől junius végéig, kedvező években olykor II. ivadékban is jelenkezik augusztusban. Példányaink általában 35—42 mm., kivételesen csak 28 mm. szélesek.

A rendszerint a hímnél csak kevéssel sötétebb nőstények közt Budapesten nem ritkán fordulnak elő igen sötét és erőteljes rajzú példányok is, melyeknél a felső szárny tő felől s az alsó szárny egész középtere csaknem teljesen fekete, de a melyek még az alapszínt viselik: ab. *Horváthi* Aig. Ezek között ritka az olyan, melynél a felső szárny középterén és belszegélyén levő fekete köralakú pettyek és szalagok szürkésen vannak kitöltve, míg a rajztól szabadon hagyott helyen világos agyagsárgák.

[1]) Cinxia: az övezett, Juno mellékneve.

Száron a nőstény alapszíne többé-kevésbbé halványabb, fekete rajzolatai szélesek s élesek, a szárny belső felén az olajszínbe való erős hajlással.

Mint a legtöbb Melitaeánál úgy ennél is fordulnak elő melanotikus eltérések. Ilyen egy nagylévárdi hímpéldány, mely mindkét szárnyon a tőtől a szárny közepéig csaknem egészen szétfolyó koromszínű, úgy hogy az alapszín csupán az igen megszélesedett fekete szegély előtt szalag alakjában jut érvényre.

Ennek ellentéte egy budapesti világos rozsdás sárga színű nőstény, mely csaknem rajztalan, a mennyiben a felső szárnyon a fekete szegélyen kívül csak tő felől mutatkozik nehány fekete vonal s a középsejtben apró fekete körfolt. Alsó szárnyán a szemfoltokkal ékesített barna szalag igen széles s az elülső szegélyen a fekete tőtérig folytatódik: ab. *Uhryki* Aign.

Hernyója fekete, kékes-fehér pontokkal és fekete áltüskékkel borított, feje és lába pirosas-barna, 30—39 mm. hosszú. Kitelelvén a második vedlésig társasan él május közepéig; tápláló növényei: *Plantago lanceolata* (utifű), *Achillea millefolium* (cziczkóró), *Hieracium pilosella* és *canescens* (hölgymál), *Aira canescens* (pákhordó), *Succisa pratensis* (sutabáb), *Veronica officinalis* (szigorál). *Bábja* zömök, szürkés, narancsszínű szemölcsökkel díszített.

Előfordul az összes szomszédországokban, még pedig általában V—VI., Salzburgban VI., VIII., Galicziában VI., Bulgáriában már IV—V.

Elterjedési köre Norvégiától Kis-Ázsiáig 60—37° és Angliától Szibériáig 15—100°.

24. **Melitaea Arduinna** Esp.[1]) var. **rhodopensis** Frr.[2])

Freyer, Neuere Beiträge z. Schmetterlingskunde III. p. 3. tab. 193. fig. 1. (1839); Hübner-Geyer, Samml. europ. Schmetterl. Forts. fig. 1023—4.

A szárnyak színe a törzsfajnál sötét rozsdás vörös, a fajváltozaton élénk vörös-barna; igen hasonlít a *M. Cinxia*-hoz, a fekete pettyek azonban gyérebbek, nem egybefolytak, de sokkal erőteljesebbek. Alsó lapja vöröses-sárga; a felső szárny

[1]) Diana mellékneve.

[2]) Rhodope: hegység Törökországban, a hol ez alakot Frivaldszky Imre gyüjtői felfedezték.

közepén meg nem szakított fekete foltok sora áll; az alsó szárny fehéres középsávja kívülről fekete holdacskáktól szegélyezett, a melyek hegye kifelé fordul, szegélye fehéres. Kifeszítve 40—50 milliméter.

Hazánkban csupán Josipdolon (Modrus-Fiume megye) figyelték meg, a hol elterjedésének nyugati véghatárát éri el. *Hernyója* ismeretlen.

Előfordul még Romániában és Törökországban, a hol Frivaldszky gyüjtői fedezték fel, valamint Kis-Ázsiában és Persiában; törzsfaja Örményországtól és az Uraltól Közép-Ázsiáig található.

25. **Melitaea Phoebe** Kn.[1])

Knoch, Beiträge z. Insectengeschichte III. p. 124. tab. 6. fig. 3. 4. (1783); *Corythallia* Esper, Die europ. Schmetterl. in Abbild. I. tab. 61. fig. 4. 5, tab. 72. fig. 2.

A szárnyak vöröses-sárgák (a nőstényen halványabbak), nehány szabálytalan fekete harántos sávval és tőbeli ponttal; a szegély előtt csipkés fekete vonal fut le, mely alapszínű holdak sorát alkotja. Alsó lapja halványabb vöröses-sárga; a szegélyen fehéres-sárga holdak sora van; alsó szárnyán a hasonló színű középsávban egy sor fekete holdacska áll. Az alsó szárny fogazott, a hím felső szárnya kissé hajlított.

Hazánkban országszerte, helyenkint ritka, többnyire gyakori és 2 ivadékban (május elejétől junius közepéig és augusztus elejétől szeptember elejéig) erdei réteken, este szegfűn ülve található.

Nagyság, rajz és színezés tekintetében igen változó. Nálunk rendszerint 40—44 mm. széles, akadnak azonban példányok, melyek a 45—48 mm.-t is megütik és viszont, a melyek csak 32 mm.-t érnek el.

Az utóbbiak, a II. ivadékúak, a *var. parva Gerh.*-hoz[2]) tartoznak (ezzel alighanem azonos a *var. minor Frey*[3]) és *var. nana Stgr.*[4]), míg igen nagy (48 mm.), inkább vöröses agyagsárga színű és rendkívül erőteljes rajzú mehádiai nőstények talán a *var. occitanica Stgr.*-hez[5]) vonhatók. Ehhez tartozik alighanem két

[1]) Phoebe: a hold istene, Artemis mellékneve.

[2]) [3]) A kicsiny.

[4]) A törpe.

[5]) Occitania, hajdan Dél-Franczia tartomány.

kisebb budapesti példány is, melyek a tőtéren szintén vöröses-sárgák, de az egyiken az összes rajzok, a másikon pedig csak a tő felől levők igen erősek és szélesek.

Az elfeketedés iránti hajlandóság és nagyság által kitünnek oly budapesti és hunyadmegyei példányok is, melyeken kivált az alsó szárny tőtere csaknem rajztalanul feketés. Ezek alkalmasint átmeneti alakok a *var. caucasica* Stgr.-hoz.[1])

Még ennél is sötétebb az *ab. melanina* Cenni[2]), melyen az összes fekete rajzok megszélesedtek, úgy hogy az alapszínt nagyon elnyomják (Budapest, Dalmáczia). Budapesten Anker Lajos fogott nőstény példányt, mely csaknem teljesen fekete volt.

Ennek ellentéte a *var. Aetherea* Ev.[3]), mely élénkebb vöröses-barna és kevesebb fekete rajzú a törzsalaknál. Ezt a keleti alakot csupán Horvátországban (Josipdolon) és kelet felé a Dobrudsában figyelték meg; de úgy látszik, ahhoz tartozik némely mehádiai példány is, a melyekről Viertl A. megjegyezte, hogy azok a törzsalakhoz úgy viszonylanak, mint a *V. xanthomelas* a *V. polychloros*-hoz.

Egyéb eltérések közül csupán kettőt említek még fel: az egyiken a rajzolat a szegély felé igen megfogyott: ab. *Geyeri* Aign.; a másikon pedig a mellső szegélyen álló két petty egy nagy fekete folttá egyesült.

Hernyója feketés szürke, fehér pontokkal és vöröses-sárga szőrös áltüskékkel borított; feje fekete, olyan mint a *Didyma*-é, melyhez igen hasonlít, ellenben világos barna; 30—39 mm. hosszú. A második vedlésig közös szövedékben, azután elszórtan május közepéig és julius elejétől augusztus elejéig *Centaurea scabiosán* (csüköllő), *Carduuson* (bogáncs), *Cirsiumon* (bárcs) és *Plantagón* (utifű) él. *Bábja* sárgás-szürke, fekete és rőt vonalakkal és pontokkal borított.

Parasitája: Apanteles analis (Nees) Reinh. Braconida-faj.

Előfordul az összes szomszédországokban, még pedig: A.-Ausztria VII., Karinthia VI—VII., Morvaország és Galiczia VI., Románia VI—VII., Bulgária IV.

Elterjedési köre: Livlandtól Farisztánig 57—35° és Portugalliától Pekingig 10—150°.

---

[1]) A kaukazusi.

[2]) Melas, fekete kisebbitése.

[3]) Az aetherikus.

26. Melitaea Didyma O.[1])

Ochsenheimer, Die Schmetterl. v. Europa T. 1. p. 30. (1807); Freyer, Beiträge z. Geschichte europ. Schmetterl. III. 85. 104. fig. 1, 2. (1830); *Cinxia* Esper., Die europ. Schmetterl. in Abbild. I. tab. 16 fig. 3, tab. 46. fig. 2, a, b. (1777.)

Felülete vörösessárga színű, a nőstényé halványabb, vagy fakó színű, olykor a szürkészöldbe hajló. Mindkét szárnyán számos kisebb-nagyobb petty van, melyek a szegélytér felé sort alkotnak, de az alsó szárnyon sokszor igen megfogytak; ennek töve és belső szegélye többnyire szélesen fekete. Alsó lapján a felső szárny élénk vöröses sárga, 3 sárgás fehér sávval és fekete pettyek soraival.

Hazánkban országszerte igen közönséges faj, mely két, sőt helyenként kedvező időjárás mellett, három ivadékban is fellép (május végétől julius elejéig, julius közepétől augusztus közepéig és szeptemberben). Nagysága igen változó: nálunk a hím rendszerint 34—40, kivételesen csak 29 mm., a nőstény pedig 39—45, kivételesen 31 mm. Még sokkal inkább variálnak a rajzelemek, melyek hol igen megfogynak, hol a szabályos mértéket jóval meghaladják. Nem kevésbbé eltérő a színezés, mely a halvány sárgásvörös és a szürke közt ingadozik.

A *var. alpina* Stgr-en[2]) nagyobbak a pettyek és a középtér foltsora, mely gyakran egybefolyó sávként fut a két szárnyon végig, az alsó szárnyon azonban olykor hiányzik; a hím színe a rendesnél élénkebb vöröses-sárga, a nőstényé pedig zöldesszürke tünetű. (Budapest, Parád, Vinkovcze, Plitvicza.) Egyik melanotikus mátrai hímnél az összes fekete pettyek fölül is, alul is, szabálytalan nagy foltokká tömörülnek.

Némely budapesti példányon a rajzolat a rendesnél gyöngébb, részint megfogyatkozott, színe pedig a hímen sárgásabb vörös, viszont a nőstényen kivált a felső szárnyon csaknem agyag- vagy crémeszínű. Ezek a *var. occidentalis* Stgr.-hez[3]) tartoznak, mely különben főleg délnyugati Európában, de Dalmáczíában és a Balkánban is előfordul. Egy eperjesi hím világos sárgás-vörös, felső szárnyán a külső szegély, alsó szárnyán pedig

[1]) A kettős, Artemisnek mint Apollo ikertestvérének mellékneve.

[2]) A havasi.

[3]) A nyugati.

a belső szegély felé fehéres-sárga, igen kevés apró fekete pettytyel.

Ugyanolyan, de kisebb és még gyöngedebb, megfogyatkozott rajzolatú a keleti var. *persea* Koll.[1]), mely *var. dalmatina* Stgr.[2]) (*araratica* Stgr.[3]) név alatt is le volt írva és melyet Fiume és Novi környékén, valamint Dalmáciában figyeltek meg, de a Balkánban is honos.

Ennél jóval nagyobb a *var. meridionalis* Stgr.[4]) Hímje a rendesnél tüzesebb vöröses-sárga, felső szárnyának foltsora többnyire csak apróbb pettyekből áll, a melyek sávot nem alkotnak, nősténye pedig kivált felső szárnyán zöldes crémeszínű. Budapest, Orsova, Puj, Vinkovcze, Lipik, Fiume és Portoré környékén figyelték meg. A Balkánon is röpül.

Egyik eperjesi hím sötét vöröses-sárga színű, pettyei és szalagjai az *alpina*-énál nagyobbak és szélesebbek; ez alighanem a *var. graeca* Stgr.-hez[5]) tartozik. Ide vonható talán a következő három eperjesi példány is: 1. Hím, felső szárnya csaknem egészen fekete, mivel az alapszín csupán mellső szegélyén közel a tőhöz és az erek mentén tünik elé; 2. Nőstény, szétfolyó fekete szalagokkal, úgy hogy a fekete szín az uralkodó; 3. Nőstény, melyen a fekete szín teljesen felülkerekedett, elannyira, hogy az alapszín csak az alsó szárny tövén válik némileg láthatóvá. Ez a 3. példány a törzsalakhoz úgy viszonylik, mint a var. *Erycinides* a *Dictynna*-hoz.

A törzsalaknak egyéb eltérései a következők: 1. Nőstény, melynek felső szárnyán a középsejt közepén levő petty a haránt-éren állóval egy nagy folttá tömörül (Budapest); 2. Hím, melynek alsó lapjain a felső jobb szárny erőteljes fekete sávja a balszárnyon csak két pont által jelzett (Budapest).

Hernyója kékes szürke, fehér pontokkal borított, feje barnássárga, 30 mm. hosszú; kitelelvén május végéig és junius végétől julius végéig következő növényeken él: *Linaria vulgaris* (gyujtovány), *Artemisia campestre* és *abrotanum* (üröm), *Valeriana officinalis* (gyökönke), *Teucrium chamaedrys* (tavorja), *Plantago lanceolata* (utifű), *Verbascum* (farkkóró), *Stachys recta* (hunyász), *Trifolium montanum* (lóhere). *Bábja* zömök, fehéres-zöld, fekete pontokkal díszített.

Parasitája: *Eutachina larvarum* L. Diptera-faj.

---

[1]) A perzsa. [2]) A dalmáczíai. [3]) Az ararati. [4]) A délszaki [5]) A görög.

Előfordul az összes szomszédországokban, még pedig: A.-Ausztria V—VI., VIII Morvaorsz. VI—VII. Szilézia VII. Galiczia VI. Bukovina VI—VIII. Románia VI—VIII. Bulgária V.

Elterjedési köre: Königsbergtől Algirig 56—35° és Spanyolországtól Pekingig 10—135°.

A félelem szerepe a rovarvilágban.

Irta *Lambrecht Kálmán.*

A mióta a lélektan az emberen tanulmányozott lelki jelenségek eredményeit, a mennyire lehet, kiterjeszti az állatokra is, ezeknek sok, eddig lelki megnyilvánulásnak vett életjelensége egyszerű reflexre redukálódik.

A félelem keltette lelki mozgalmak vizsgálata megdönt egy a rovarvilág életjelenségei közé tartozó, eddig tudatszerű jelenségnek hitt magyarázatot.

Ifj. dr. Feldmann Bódog a „Természettudományi Közlöny“ 1906. szeptemberi füzetében a félelemről értekezik. Értekezésének igen figyelemre méltó része így hangzik: „Nagyon valószínű, hogy azon jelenség, melyet *halálszínlelésnek* tartottak azelőtt, nem egyéb rémülés okozta mozdulatlanságnál. Nem tagadható ugyan, hogy a mozdulatlanság némely apróbb állatnak, mely főkép mozgásával árulja el magát ellenségeinek, hasznára van; mindazonáltal már eleve valószínűtlen, hogy alsóbbrangú állatok (például rovarok), annyira tisztában volnának a halál fogalmával, hogy annak állapotát *szándékosan* színlelnék. *Darwin* (hátrahagyott kézirata: Az ösztönről) gondos megfigyelés útján bebizonyította, hogy a halált színlelő és a valóban holt állat tagjainak elhelyezkedése nem egyező. Arról pedig, hogy a mozdulatlanság nem szándékos, mindenki meggyőződhetik. Hisz a bogarak között akárhány van, melyet tűre tűzhetünk, melynek tagjait egyenként kitéphetjük, melyet gyertyaláng fölött lassan megpörkölhetünk, a nélkül, hogy megmozdulna. Azt kellene tehát föltennünk, hogy a fortélyos állatok inkább tönkremennek, semhogy ravaszul kieszelt szerepükről megfeledkeznének.

Sokkal valószínűbb ennél, hogy a hirtelen veszélytől meglepett állatok a rémület folytán bénulnak meg. Ezen jelenséggel, melyet *kataplegiának* is neveznek, gyakran találkozunk az állat-

világban a magasabb szervezetű gerinczeseknél is (pl. kecsege, süger, fóka. *Romanes* adatai szerint.)

Fontosnak tartom ezt, mert egy eddig félreértett, illetve tudtommal nem is vizsgált állítást dönt meg. Az *Anobium pertinax* ugyanis híres volt eddig gróf *Lázár Kálmán* szerint „példátlan röstségén kívül makacsságáról, *mit talán részben félénksége idéz elő*. Ha csak reá lehelünk is, azonnal bevonja fejét, csápjait leereszti s hosszabb ideig teljes dermedtségben vesztegel. Ha érintjük, alábukik s oly mozdulatlan marad, mint egy hulla. Ily helyzetben bármit tegyünk vele. *még sem adja fel szerepét*, természetbúvárok számtalan kisérletet tettek vele, mind hasztalan, készebb elveszni, hogysem megmozduljon. Békén hagyva, csakhamar *felocsudik* s odább mászik.“[1]) *Lázár* helyes nyomon indul, midőn azt hiszi, hogy a halálszínlelést részben félénksége idézi elő. De ő is oda téved, a hová a többi entomologus, midőn így ír: „még sem adja fel szerepét“; azonban akaratlanul is visszazökken a helyes kiindulási pontba a „*felocsudik*“ kifejezés használatával. A mai tudományos felfogás a *halálszínlelés* alapján áll. *Lósy* József így ír a magyar Brehm IX. kötetének 105. oldalán: „Az *Anobium* . . . lábainak a feje öt épséges, osztatlan ízből van összetéve, azokat a testéhez szoríthatja, úgy a csápot is. mert holtat színlelni ügyesen tud stb.“

Arról nincs tudomásom, hogy újabban valaki bővebb vizsgálatokat végzett volna e tárgyban; épen ezért szükségesnek tartottam szóvá tenni, mert igen fontosnak tartom a jelenségek igazi okát megérteni, jelen esetben leszállítani a maguk értékére. Nem akadályoz engem az állati élet jelenségeinek öntudatos magyarázatában semmiféle dogmatikus felfogás. De az igazság érdekében elfogadhatóbbnak tartom a „*halálszínlelés*“ ilyetén magyarázatát. Tényekből indul ez ki, erősebb, szilárdabb alapon áll, mint a „halálszínlelés“ feltevése, melynél az állat öntudatnál létét mi sem bizonyítja.

---

[1]) Gróf Lázár Kálmán: „A halál hirnöke“ Term. Tud. Közl. 1877. 455—457 l.

Magyarország szú-féléi.

Irta *Csiki Ernő.*

V.

2. nemzetség: **Hylesinini.**

Az előtor háta oldalt nem szegélyezett; a szárnyfedők a csúcson meredeken lefelé hajlottak, tőszegélyük rovátkolt vagy felhajló és fogazott. A fej kissé megnyúlt, felülről látható. A csápbunkó ízei többnyire jól láthatók. A középső csípők egymástól elválasztottak. Az első lábszár külső széle fogazott vagy legalább a végén egy kifelé irányult foggal fegyverezett.

A nemek meghatározó kulcsa:

1. A csápok bunkója három elkülönített, sokszor oldalt kihúzott, ízből áll ... 2
— A csápok bunkója tojásdad alakú, ízeit egyszerű gyűrűk választják el vagy egyáltalában nem osztott ... 3
2. Az előtor oldalán kiemelkedő szemcsék vannak. A szárnyfedők pontsorai sokszor elenyészők, a közterecskéket hátul legfeljebb apró szemcsék borítják. A csápbunkó tágan ízelt. 1. **Phloeopthorus.**
— Az előtor oldalán nincsenek kiemelkedő szemcsék. A szárnyfedők pontsorai erőteljesek, a keskeny közterecskéken hátul részben apró tüskeszerű fogacskák vannak. A csápbunkó ízei sűrűn állanak 2. **Phtorophloeus.**
3. A szárnyfedők tőéle felhajló és fogacskázott ... 4
— A szárnyfedők tőéle alig felhajló és csak rovátkos. A test felül hosszú szőrökkel sűrűn fedett. 13. **Hylurgus.**
4. A szárnyfedők fogacskázott tőéle a paizsocska felé erősen befelé hajló és a paizsocskánál szélesen megszakított 5
— A szárnyfedők fogacskázott tőéle majdnem egyenes, a paizsocska mellett kissé öblös és nem vagy csak kissé megszakított ... 11
5. A szemek belső széle öblös 3. **Phloeosinus.**
— A szemek belső széle nem öblös ... 6
6. A szárnyfedők közepüktől a csúcsig fokozatosan lehaj-

lók, a has tövétől a csúcs felé emelkedő. Az előtor hátát elül néhány reszelőszerű szemcse fedi. 4. **Hylesinus.**

— A szárnyfedők csúcsa meredeken domború, a has vízszintes 7

7. A test felül (foltosan) és alul pikkelyekkel fedett. Az előtor hátán elül néhány reszelőszerű szemcse van. 5. **Pteleobius.**

— A test felül és alul szőrös 8

8. Az előtor háta harántos, fénylő, egyszerűen pontozott, elül befűződött. A szárnyfedőkön sorokban elhelyezett szőrökkel 9

— Az előtor háta előrefelé keskenyedő, fénytelen, felül ráncoltan pontozott. A szárnyfedőkön sörtesorok vannak 10

9. Az előtor háta elül a közepén nem öblös. Az orrmány közepén hosszanti él emelkedik ki. 6. **Myelophilus.**

— Az előtor háta elül a közepén öblös. A homlok közepén gödröcske van. 7. **Dendroctonus.**

10. Az előtor háta harántos, elül nem befűződött. A szárnyfedők fogacskázott tőéle alacsony, a barázdák erőteljesen pontozottak. 8. **Hylastinus.**

— Az előtor háta olyan széles, mint hosszú, oldalai elül befűződöttek. A szárnyfedők fogacskázott tőéle erősen kiemelkedő, a barázdák finoman pontozottak. 9. **Kissophagus.**

11. A szemek elül nem kikanyarítottak. Az előtor hátán elül egyes kiemelkedő szemcsék vannak. A szárnyfedőket sorokban elhelyezett felálló fehér szőrök fedik. 10. **Hypoborus.**

— A szemek elül mélyen kikanyarítottak, sokszor majdnem kettéosztottak. Az előtor hátán nincsenek kiemelkedő szemcsék vagy dudorkák. A szárnyfedőkön nincsenek felálló sörték, legfeljebb testhez simulók 12

12. A szárnyfedők korongja erőteljesen pontozottan barázdás, a csúcson a közterek domborúak és némelykor egyes kiemelkedő szemcsékkel fedettek. 11. **Carphoborus.**

— A szárnyfedők korongjának barázdái elmosódtak, a csúcson nincsenek kiemelkedő bordák vagy szemcsék. **Polygraphus.**

Adalék Magyarország Hemiptera-faunájához.

II.

Irta *Lőrincz Albert.*

Fam. **Lygaeidae.**

Lygaeus equestris Fabr. Bpest, Arad, Hatvan, Félegyháza, Harta, Kőhidgyarmat, Tatatóváros, Szulyó, N.-Szőllős, Nagy-Ág, Szegimalom, — *albomaculatus* Goeze. Budapest, Mezőkövesd, Visegrád.

Geocoris dispar Waga. Polhora.

Heterogaster Urticae Schill. Visegrád.

Rhyparochromus chiragra Fabr. Arad, Csongrád, T.-Alpár.

Lamprodema maurum Fabr. Bpest: Farkasvölgy.

Stignocoris rusticus Fall. Árva-Váralya.

Peritrechus gracilicornis Put. Bpest, Lágymányos, — *nubilus* Fall. Csongrád, T.-Alpár.

Microtoma atrata Goeze. Bpest, Déva.

Trapezonotus dispar Stal. Bpest.

Calyptonotus Rolandri L. Bpest, Félegyh., T.-Alpár.

Aphanus lynceus Fabr. Visegrád, Mátrakékes, Kőhidgyarmat, — *alboacuminatus* Goeze. Bpest, Félegyháza, N.-Szőllős, N.-Komlós, — *vulgaris* Schill. Bpest, T.-Alpár, Tatatóváros, Kassa, N.-Szőllős, — *Pini* L. Bpest, Arad, Kőhidgyarmat, Paks, Szulyo, Vratna, Kassa, N.-Szőllős, — *phoeniceus* Rossi Bpest.

Beosus maritimus Scop. Bpest, Szeged.

Emblethis Verbasci Fabr. Szegimalom. — *denticollis* Horv. Bpest (Lágymányos), Békás-Megyer.

Drymus silvaticus Fabr. v. *picinus* Rey. Baja.

Scoloposthetus pictus Schill. Bpest, Tr.-Teplicz.

Pyrrhocoris apterus L. Bpest, Félegyháza, Hatvan, Csongrád, Harta, Czegléd, Eger, Arad, Tatatóváros, Kassa, N.-Szőllős, N.-Szt.-Miklós, Fruska-Góra, — *marginatus* Kol. Bpest, Eger, Beczkó, Monor, Koronos, Déva.

Fam. **Tingitidae.**

Stephanitis Pyri Fabr. Harta, Tatatóváros.

Tingis ciliata Fieb. T.-Teplicz.

Catoplatus carthusianus Goeze. Hatvan.

Fam. **Gerrididae.**

Velia rivulorum Fabr. Kőhidgyarmat, — *currens* Fabr. Mehádia.

Gerris rufoscutellatus Latr. Hatvan, Aquincum, N.-Szőllős, Mehádia, — *thoracicus* Schumm. Félegyh., Aquincum, Kőhidgyarmat, N.-Szőllős.

Fam. **Reduviidae.**

Reduvius personatus L. Félegyháza, Czegléd, Hódmezővásárhely, Tétény, Hatvan, Arad, Zólyom, N.-Komlós, Mehádia.

Pirates hybridus Scop. Csongrád, Bpest (Szépvölgy, Farkasvölgy).

Harpactor iracundus Poda. Bpest, Visegrád, Tatatóváros, Kőhidgyarmat

Prostemma guttula Fabr. Hatvan, Eger, Szépvölgy, Harta, Baja, Mehádia, Fiume.

Nabis apterus Fabr. Bpest (Szépvölgy), Visegrád, Beczkó, N.-Szőllős, *lativentris* Boh. Zsombolya, — *ferus* L. Bpest.

Fam. **Cimicidae.**

Cimex lectularius L. Bpest, Kassa, Brassó.

Anthocoris pilosus Jak. Tatatóváros, — *nemoralis* Fabr. N.-Szőllős.

Triphleps majuscula Reut. Tatatóváros.

Fam. **Capsidae.**

Notostira erratica L. Kőhidgyarmat.

Trigonotylus ruficornis Geoffr. Tatatóváros.

Leptoterna dolobrata L. Kassa.

Lopus gothicus L. Kassa.

Adelphocoris lineolatus Goeze. Bpest, Mezőkövesd, Hatvan, Harta, Acsalag, Kőhidgyarmat, — *seticornis* Fabr. Hatvan, Harta, Kőhidgyarmat, Szerednye.

Calocoris bipunctatus Fabr. Kőhidgyarmat, N.-Szőllős, — *affinis* H-Sch. Baróth, — *fulvomaculatus* De Geer. Kassa.

Pycnopterna striata L. Visegrád.

Brachycoleus scriptus Fabr. Sárvár, Szegimalom.

Stenotus binotatus Fabr. Kőhidgyarmat.

Lygus pratensis L. Vratna, Árva-Váralya, Nagy-Szőllős, — *Kalmi* L. Bpest, Árva-Váralya, Fiume.

Poecilocytus unifasciatus Fabr. Kőhidgyarmat.

Liocoris tripustulatus Fabr. Nagy-Szőllős.

Capsus ruber L. *var. danicus* Fabr. Félegyháza, Hatvan Kassa, Szegimalom, Koroncs, N.-Szöllős.

Strongylocoris leucocephalus L. Kőhidgyarmat.

Fam. **Saldidae**.

Salda saltatoria L. Tatatóváros.

Fam. **Naucoridae.**

Naucoris cimicoides L. Bpest, Félegyh., Aquincum.

Fam. **Nepidae.**

Nepa cinerea L. Bpest, Félegyh , Hatvan, Kőhidgyarmat, T.-Teplitz.

Ranatra linearis L. Félegyháza, Dubova.

Fam. **Notonectidae.**

Notonecta glauca L. Bpest, Félegyh., Czegléd, Szt.-Endre, T.-Alpár, Visegrád, Trencsén-Teplicz, N.-Szőllős, Futak, Fruska-Góra.

Plea minutissima Fabr. T.-Alpár.

Fam. **Corixidae.**

Corixa Geoffroyi Leach. Bpest, Félegyh., Hatvan, Czegléd, N.-Szőllős, — *hieroglyphica* Duf. Bpest, Félegyh. — *Linnéi* Fieb. Aquincum, — *striata* L. Bpest (Szépvölgy). — *Fallénii* Fieb. Félegyháza, Hódmezővásárhely

Fam. **Jassidae.**

Acocephalus nervosus Schrk. N.-Szőllős.

Tettigonia viridis L. Koroncs.

Ledra aurita L. Fruska-Gora

Fam. **Membracidae.**

Centrotus cornutus L Visegrád.

Fam. **Cercopidae.**

Triecphora mactata Germ. Bpest, Visegrád, Soborsin, Lajoskomárom, Monor.

Lepyronia coleoptrata L. Hatvan, Kőhidgyarmat, N.-Szőllős
Aphrophora Salicis De Geer. Futak, Fruska-Gora.

Ptyelus spumarius L. Hatvan, Kőhidgyarmat, — *var. leucophthalmus* L. Kőhidgyarmat, — *lateralis* L. Hatvan, — *marginellus* Fabr. Hatvan, Kőhidgyarmat, Muraszombat

Fam. **Cicadidae.**

Tettigia Orni L. Zelenika.
Cicada plebeja Scop. Zelenika.
Tibicen haematodes Scop. Mehádia.

Fam. **Fulgoridae.**

Tetligometra macrocephala Fieb. Szegimalom.
Micterodus nasutus H-Sch. Visegrád, Szépvölgy, Soborsin.

Újabb tapasztalataim a tücsökről.

Irta *Dudinszky Emil.*

A *Gryllus campestris* életmódjáról még 1902-ben (Rovartani Lapok IX. 194. l.) írtam egynéhány sort, ezeket még újabbakkal akarom pótolni. Azon rovarok közűl, melyeket táplálékul használ, a következőket sikerült megállapítanom: *Bombus lapidarius, Pompilius viaticus, Musca vomitoria* és *laesor*, *Anthomiyák*, *Chaerocampa porcellus* és *Sphinx Ligustri* hernyói. A *Mamestra leucophaea* hernyójának evésénél láttam, hogy a nőstény tücsök a hernyó végét fogta és lassan-lassan a fejig haladt, mikor vergődött, mellső ballábát rátette és így mintegy fogva tartotta. Ugyanakkor láttam, hogy a hátsó lábát a bélsár gyors eltávolítására és ellökésére használja. Láttam, mikor a *Gryllus* a *Saturnia Pyri* nőstényének rontott és potrohát átharapta s egynehány tojást feltört. A szőrös hernyókat nehezebben támadja meg.

A hímek és nőstények számaránya, a mint több esetben megfigyeltem, olyan mint 1 : 1.

Több nőstényt találtam, melyek a fejlettség szaka előtt

vörösbarna testűek voltak, vagy melyeknek szárnyai egészen sárgák voltak, később megfehéredtek és azután megbarnultak.

A hímek és nőstények nemcsak nagyság tekintetében különböznek egymástól, hanem szín, karcsúság tekintetében is.

Színre nézve a nőstényeknél több eltérést találtam, mint a hímeknél, de azért mégis két csoportba oszthatók, t. i. vannak sötétebbek és világosabbak. Erő tekintetében vannak különösen hímek, melyeket harczolóknak nevezhetnénk, mert bátorságuk s erejök által tünnek ki. Ezek gyakrabban erősebben czipelnek. Megtörtént, hogy egy másik, harmadik hímnek neki rontanak s elhalgattatják vagy közelükből elűzik. A nőstények közül is vannak erősebbek, melyek társaikat könnyen támadják. Hogy ilyen támadásoknak kell lenniök, magam láttam, de találtam hímeket, melyeknek elrongyolódott szárnyaik voltak, sőt olyan *Gryllusokat* is találtam, melyeknek nem volt meg minden lába, bizonyos, hogy az erősebbek leharapták azokat. Nőstényeket találtam, melyeknek tojócsöve hibás volt, sőt majdnem egészen hiányzott, amit szintén az erősebb állatok okozhattak.

A *Gryllus campestris* a fejlettség fokán a párzás előtt közvetetlenül roppant falánk, a nőstény e tekintetben még fölülmulja a hímet. Ezen falánksági idő körülbelül 4—5 napig tart és ezen időben legkisebb mértékben sem válogatós. Egy-két esetben azt is tapasztaltam, hogy a párzás idején a nősténynek potroha világosabbnak tünik fel. Ez azonban rövid ideig tart és nehezen vehető észre. A párzás idején, még pedig a végén a nőstény bizonyos nyugtalanságot árul el, ide s oda ugrál.

A nősténynek életkora valamivel hosszabb, mint a hímé, a különbség körülbelül 4—5 nap.

Mint érdekes jelenséget említem még, hogy különböző szárnyú nőstényeket találtam. Különösen kettőről akarok egy-két szót mondani. Az egyik nősténynek jobboldali szárnya hosszabb volt, mint a baloldali, a jobboldali hegyes, a rövidebb tompa; egy másik nősténynek szárnyfedője, a mely rövidebb és végén kimetszett volt. Mindkét esetben a hosszúság tekintetében észrevehető különbség 3 mm., mert a jobboldali szárny 15 mm., a baloldali 12 mm. A heteroalátus nőstények hosszabb ideig éltek, mint a rendes szárnyú *Gryllusok*. A döglött *Gryllusokról* említhetem, hogy a hímeknél a szájban volt a legtöbb lárvája a *Sarcophaganak*, a nőstényeknél ellenben a peterakó tövében.

Adalék Magyarország Orthoptera- és Neuroptera-faunájához.

Irta *Olasz Károly.**)

Tisztem volt az elmult évben Csada Imre társammal együtt egyenes és reczészárnyú rovarokkal foglalkozni. Ez alkalommal — hozzá véve társaim gyüjtését is — sikerült 48 Orthopterafajt 720 példányban és 14 Neuropterafajt 196 példányban összegyüjteni. E fajok névjegyzékét előfordulási helyeikkel együtt közé tenni az egyes fajok földrajzi elterjedésének pontosabb ismerete czéljából szükségesnek tartom.

A meghatározás nagy munkájában Kuthy Dezső, muzeum őr úr volt szíves segédkezni. Fogadja ez alkalomkor is e kiváló munkálkodásáért igaz köszönetem és hálám kifejezését.

I. Orthoptera.

Labidura riparia Pall. Tiszaalpár, Mezőkövesd.

Labia minor L. Kiskunfelegyháza, Nagyszalánez.

Forficula auricularia L. Budapest, Kkfélegyháza, Szeged, Csongrád, Arad, Soborsin, Tatatóváros, Kőhidgyarmat, Muraszombat, Beczkó, Vratna, Zólyom, Árvaváralja, Trencsén-Teplicz, Bártfa, Korones (Zemplén vm.), Beregszőllős, Dévakolcz, Bálványos fürdő, Dubova, Zsombolya, Nagykomlós, Fruska-Góra.

Anechura bipunctata Fieb. Kőhidgyarmat.

Ectobia lapponica L. Visegrád, Arad, Kőhidgyarmat, Monok. — *livida* Fab. Budapest, Soborsin.

Aphlebia maculata Schreb. Visegrád, Arad, Zólyom, Kassa.

Phyllodromia germanica L. Mosonszentpéter.

Periplaneta orientalis L. Hatvan, Eger, Rákos, Paks, Tatatóváros, Mosonszentpéter, Pécs, Szerednye, Kassa, Királydarócz, Bártfa, Zsombolya, Nagyszentmiklós, Nagykomlós.

Loboptera decipiens Germar. Zelenika.

Mantis religiosa L. Budapest, Visegrád, Csongrád, Bálványos fürdő.

Tryxalis nasuta L. Czegléd, Szolnok, Hatvan, Tiszaalpár, Dubova.

Stenobothrus nigromaculatus var. Istriana Krauss. Dubova. — *geniculatus* Eversm. Czegléd. — *morio* Fabr. Domogled, Dubova

*) Dolgozat a budapesti Paedagógium biológiai laboratoriumából.

— *viridulus* L. Helpa, Tömösi szoros, Bálványos f., Domogled, Dubova. — *rufipes* Zetterst. Soborsin. — *bicolor* Charp. Eger, Kkfélegyháza, Kőhidgyarmat, Tatatóváros, Máriaczell, Árvaváralja, Vratna, Szent Anna-tó, Tömösi szoros, Futak. — *biguttulus* L. Szulyó, Tr.-Teplicz, Árvaváralja, Nagyszőllős. — *dorsatus* Zetterst. Budapest, Orosháza, Trencsén, Koronos (Zempl. vm.), Dévakolcz. — *parallelus* Zetterst. Vratna, Árvaváralja, Nagyszőllős.

Gomphocerus rufus L. Eger, Szentendre, Szulyó.

Epacromia strepens Latr. Zelenika.

Acrotylus insubricus Scop. Szentendre.

Oedipoda coerulescens L. Tiszaalpár, Szentendre, Máriaczell, Trencsén-Teplicz, Dubova, Zelenika.

Pachytylus nigrofasciatus De Geer. Tiszaalpár.

Psophus stridulus L. Vratna, Helpa, Tusnád, Tömösi szoros, Domogled, Dubova.

Cuculligera hystrix Germ. Zelenika.

Acridium tartaricum L. Zelenika.

Caloptenus italicus L. Budapest, Harta, Szentendre, Hatvan Tiszaalpár, Orosháza, Mesterszállás, Csongrád, Kőhidgyarmat, Balatonfüred, Nagyszőllős, Fehéregyháza, Dubova, Fiume, Zelenika.

Tettix bipunctatus L. Budapest, Helpa.

Orphania denticauda Charp. Vratna, Dévakolcz.

Isophia speciosa Fieb. Bálványos fürdő, — *brevipennis* Brunn. Zelenika.

Acrometopa macropoda Burm. Zelenika.

Phaneroptera falcata Scop. Harta, Fehéregyháza.

Locusta viridissima. L. Budapest, Hatvan, Soborsin, Arad, Mezőkövesd, Csongrád, Paks, Lajoskomárom, Kőhidgyarmat, Mosonsztpéter, Zólyom, Kassa, Maroskecze, Tusnád, Mehádia, Dubova, Nagykomlós, Futak, Zsombolya. — *caudata* Charp. Tétény, Arad, Lajoskomárom, Muraszombat, Királydarócz, Mehádia, Nagykomlós. — *cantans* Fuessly. Vratna.

Thamnotrizon apterus Fab. Mezőkövesd, Vratna.

Platycleis grisea Fab. Beczkó, Trencsén. — *affinis* Fieb. Tiszaalpár.

Decticus verrucivorus L. Kőhidgyarmat. Csurgó, Vratna, Helpa, Kassa, Vásárhely (Zemp m.), Bártfa, Bálványos fürdő, Tömösi szoros, Maroskecze, Tusnád, Domogled.

Ephippigera vitium Serv. Budapest, Visegrád, Hatvan, Domogled, — *sphacophila* Krauss. Zelenika.

Gryllus campestris L. Budapest, Visegrád, Félegyháza, Csongrád. Szt.-Endre, Eger. Hatvan, Kőhidgyarmat, Tatatóváros, Pécs. Lajoskomárom, Trencsén-Teplicz, Helpa, Dubova, Fruska-Góra. — *desertus* Pall. Budapest, Harta, Hatvan, Arad, Eger, Visegrád, Csongrád. Orosháza. Muraszombat, Kőhidgyarmat, Tatatóváros, Nagyszőllős, Királydarócz, Dévakolcz. Nagykomlós, Dubova, Fruska-Góra. — *domesticus* L. Nagyszőllős, Beregszőllős.

Gryllotalpa vulgaris Latr. Soborsin, Harta, Hatvan, Budapest. Csongrád, Muraszombat, Csurgó, Tatatóváros, Mosonszentpéter, Zólyom, Szerednye, Domogled, Futak.

Neuroptera.

Neuronia reticulata Linn. Visegrád.

Grammotaulius atomarius Fabr. Bp. Római-fürdő.

Limnophilus rhombicus Linn. Acsalag. — *griseus* Linn. Balatonfüred.

Hydropsyche guttata Pict. Visegrád.

Rhaphidia flavipes Schneid. Visegrád, Kkfélegyháza.

Panorpa communis L. Csongrád, Kőhidgyarmat, Pozsony. — *germanica* L. Bálványos-fürdő.

Acanthaclicis occitanica Vill. Hatvan.

Myrmecaelurus trigrammus Pall. T.-Alpár.

Myrmeleon europaeus Mc. Lachl. Hatvan, Acsalag, Tatatóváros.

Osmylus maculatus Fabr. Fruska-Góra.

Hypochrysa nobilis Heyd. Visegrád.

Chrysopa vulgaris Schneid. Visegrád.

Különfélék.

A Krancher-féle entomologiai évkönyv és naptár 16. évfolyama 1907-re megjelent szokott gazdag tartalommal. Az általános érdekű közlemények közül kiemelendők: Hogyan kell az entomologiát űzni, *Meyer*-től; biologiai gyűjtemények (utasítás), *Würt*-től; a mimicry-kérdéshez, *Cramer*-től; nevezetes gubacsokról, *Rudow*-tól. A lepkészeti részben a többi közül: Kopálban található megmaradt lepkékről értekezik *Evers*: Crocallis elinguariáról *Gaukler*: a Rebelia plumella-hím nemzőszervéről'

Meixner; a coleopteologiai részben: a bogarak színéről, *Kuhnt;* Tenebrio molitorrol, *Meixner;* a hangyák falánkságáról ír *Strohmeyer;* Brünn környékének légyfaunáját összeállította *Landroch* stb. stb. A bogarászok jó hasznát vehetik *Krausz* havi utasításait, a ki ez alkalommal tárgyalja a Staphylinidae, Quetidae Halticidae és Chrysomelidae családokat A csinos kötésű könyv, ára 1 márka 60 fillér.

Nagyszerű lepkegyűjteményt ajándékozott William Schausz a washingtoni nemzeti muzeumnak. A gyüjtemény csak közép- és délamerikai éjjeli lepkékre szorítkozik, melyeket az ajándékozó 20 év alatt nagy buzgalommal gyüjtött. Gyüjteménye 60,000 példányt foglal magában s állitólag megér négy millió koronát.

Az Osmiák és a csigaházak. Tudvalevő dolog, hogy az *Osmiák* némelyike a csigaházakban is fészkel. A csigaházak közül, melyekben *Osmiákat* találtam, a következőket említem meg: *Helicogena pomatia*, *Tachea austriaca* egy kis aberatiójában, a melyik csak némileg különbözik a rendes *Tacheától*, t. i. abban, hogy valamivel alacsonyabb, tompább és csavarodásai valamivel szélesebbek. A *Tachea austriaca* aberratio *obtusában* találtam olyan hímeket, melyek valamivel nagyobbak voltak. A szélesebb csavarodásban kényelmesebb a fejlődés. Az *Osmiák*, a mint ezt egynehány esetben tapasztaltam, a *Tachea austriaca* var. *lutescenst* szivesebben felkeresik, mint a sötétebbet. *D. E.*

Az Oryctes nasicornisról. A legnagyobb nőstény, melyet találtam 38 mm. hosszú, a legnagyobb hím 30 mm., a legkisebb nőstény 30 mm., a legkisebb hím 25 mm., nagyon kis szarvval, alig 5 mm. hosszú. A középhosszasságú hímek 33—34 mm. A legkisebb hím testének hosszúsága és szarvának hosszúsága között az arány olyan mint 5 : 1. A középhosszúság a hímeknél az arány olyan mint 34 : 12 A legkisebb nőstényeknek előtora nagyon gyöngén fényló és gyöngén gödrös. Egyik érdekes alakváltozata az *Oryctes nasicornisnak* az, amelyiknek torán levő kiemelkedés sehol sem bir nyujtványnyal, hanem a kiemelkedés egyenes és a szárnyakon nyoma sincs a barázdálódásnak. *D. E.*

London a lepkék városa. A hideg és számító angol kedves és poétikus gondolatra jutott. A velenczei galambok mintájára szász meg száz fényes szarnyú — pillangót bocsátott szabadon a várost díszitő parkok bokrai között. Pompás látvány volt, amint a sokszínű pillangók libegve szállottak egyik virágról a másikra, körüllengték a sétálókat, ellepték a bokrokat. Az első kisérlet tehát fényesen sikerült, s általános tetszésre talált. A kertek felügyelősége elhatározta, hogy ezt a tervet állandósítani fogja. E czélból Scarnborough mellett egy farmot épitetett, amelyben London kertjei számára mindenféle színű és nagyságú pillangót nevelnek, az egyszerű káposztalepkétől kezdve a legpompásabb forróövi pillangóig. Jelenleg 20 ezer élő lepke és 40 ezer tarta-

lékgubó van a telepen. A nagyvilág Velenczét a galambok városának nevezi, London pedig nemsokára a sokszínű pillangók városa lesz.

Elektromos moszkitó-irtás. Az elektromosság újabb érdekes alkalmazásáról írnak az amerikai lapok. Tudvalevő, hogy a kis moszkitó egyike a legveszelmesebb állatoknak. A hol nagy tömegben megjelenik, ott minden módon hadakoznak ellene az emberek, mert ez a kis rovar terjeszti a maláriát. Legújabb és igen sikeres irtása elektromos úton történik. Az irtószerkezet egy elektromos lámpa, a melyet lánczok vesznek sűrűn körül. A lánczokban is elektromos áram kering. A lámpa fénye tömérdek rovart csal oda, a melyek a sűrű lánczokhoz ütköznek és így testüket is átjárja a villámos áram. Ettől azután elpusztulnak és nagy tömegben hullanak a földre. (*B. H.*)

Ritka tuniszi lepke. Kostka László, izsáki földbirtokos, ki annak előtte buzgón foglalkozott entomogiával és ornithologiával is, 1901-ben őszkor Tuniszba utazott és magával vitte Ujhelyi Józsefet, a Magyar Nemzeti Muzeum praeparator-segédét is. Ennek rovarászati zsákmánya igen csekély volt, de akadt közte oly lepkefaj, melynek a Staudinger-Rebel-féle katalogus szerint csak egyetlenegy hímpéldánya ismeretes. Ez az *Ortholitha datinaria* Obth., melynek egy párját (♂♀) Tunisz városában fogta *Ujhelyi* október hó végén, a mint a kávéház kivilágitott ablakának repültek. Oberthür (Etudes d'Ent. XIII. p. 32 pl. 6. fig. 47.) *Eubolia datinaria néven* irta le, megemlítvén, hogy az első példányt Datin 1888. november havában Algírban Kafen fogta és *Ortholitha cervinata* Schiff.-nek tartotta, attól azonban, mely Algirban, nevezetesen Lambésen nyáron fordul elő, Oberthür szerint különösen ama két igen finom fehéres vonal által különbözik, a mely az elülső szegélytől a belső szegélyig lefut, határolva a sötétebb színű középsávot, a melynek közepén világos színű hely van. Rebel a *datinariát* helyesen az *Ortholithák* közé sorolta a *cervinata* mögé és felveti a kérdést, vajjon nem annak csak szürke eltérése-e. Semmi esetre se az, sőt az előttem levő két példány pontosabb vizsgálata után egészen határozottan jó fajnak mondhatom. A tuniszi ♂ sötétebb szürke, mint Oberthür ábrája, azaz barnásszürke, a ♀ csaknem teljesen megfelel annak. A rajzolat csaknem tökéletesen összevág a *cervinata*-éval, csakhogy azt a finom tiszta fehér vonalat, mely a főteret s a középsávot jobbra-balra határolja, alig észrevehető fehéres vonal pótolja. A középsáv nagy részét az alapszín tölti be, illetőleg szinte kettős sávvá idomítja; a középsáv külső szegélye kevésbbé hullámos, csaknem egyenesen hajlott lefolyású. A szegély előtti zegzugos vonal közelebb esik a szegélyhez és nem oly csipkés mint a *cervinata*-nál, a rojt előtti hullámos fehér szegélyvonal egészen egyenes lefutású a felső szárnyon, az alsó szárnyon szintén hullámos; a hím csápja pedig bozontosabb. Fonákja szürkés, illetőleg barnás. *A. Aigner Lajos.*

A futóbogarak tenyésztése petéből Lapouge G. francziа bogarász szerint, igen kényelmes és egyszerű. Először is félig nedves földdel, félig mohával megtöltünk egy virágcserepet, a fenekén levő nyilást jól bedugaszoljuk vattával s a cserepet megnehezített tányérral befedjük s ezzel kész a Carabus ágya. A cserépben 10—12 bogarat lehet elhelyezni, melyek csigákkal és férgekkel esetleg bogyókkal vagy egyéb gyümölcscsel táplálhatók. A megtermékenyített nőstényeket más hasonló cserépbe helyezzük át s időnkint (8—10 nap mulva) kiveszszük a meglehetős nagy tejszínű petéket és lehetőleg egyenkint apróbb jól elzárt cserépbe helyezzük, a mely igen finom földet és mohát tartalmaz. Az alczák felnevelése nehézség nélkül történik, hogyha mindig elegendő táplálékot kapnak. Háromszori vedlés után elbábozódnak és 2—4 hét mulva megjelenik a kész bogár.

Amerikából magyar levelet intéztek szerkesztőségünkhöz, a melyet itt szószerint lenyomatunk: »26 Április 1906. *Rovartani Lapok, Budapest, Hungary. A kiadóhivatalára:* Kedves Urak: Egy mutatványszámot *Rov. Lap.*-ból kívánom látni. Küld ezt nekem, és lészen az én nagy örömem köszönni néktek; és örömem van is elküldeni pamfleteket elcserélésül e levéllel. Ti engedelmes szolgatok *William Merrill*, Naturalist, West Newbury, Masachusetts, U. S. A.« A levélíró titkára a nevezett városban fennálló természettudományi egyesületnek; előzékenységére vall, hogy levelét magyar nyelven írta, a fogalmazványt nyilván oly egyén fordította le, a ki valamikor tudott magyarul.

A hártyásszárnyúnak szúrásáról. Gyönge szúrása volt egy *Crabró*-nak, mely egy nagy *Tipulát* vitt magával; a *Tipula* sokkal hosszabb volt, mint a *Crabro*; ez állatnak szúrása $1^1/_2$ napig volt érezhető. A *Polistes gallicus* dolgozóinak nem volt erős a szúrása s 2—3 napig volt érezhető, a királynéé azonban 5—6 napig, de sohasem erősen. Nagyon csodálkoztam a *Bombus terrestris* dolgozójának szúrásán; a fájdalmat két napig éreztem, de daganat nem volt, máskor nagyon erősen éreztem. A *Vespa crabro* azon dolgozóinak szúrása, melyeknek fejpajzsán fekete foltok voltak, nagyon gyönge Mivel ritkák ezen állatok, figyelemmel voltam a szúrásukra. *D. E.*

Irodalom.

Reitter, Edm., Dreizehn neue Coleopteren aus der palaearktischen Fauna. (Wiener Entom. Zeitg. XXV,. 1906, p. 237—244.)

13 paläarktikus új bogárfaj leírása, ezek között faunaterületünkből való is van: *Apholeuonus Knoteki* a Krbljine planina egyik barlangjából (Bosznia), *Hypophloeus unicolor* var. *pseudocastanus* Görögország, Bosznia és Herczegovinából.

Csiki E.

*

Krauss, Dr. Herm., Zwei neue Höhlenkäfer aus dem mitteleuropäischen Faunengebiet. (Wiener Entom. Zeitg. XXV., 1906, p. 257—260).

Két új *Anophthalmus* leírása, az egyik (*Erebus*) Stájerországból való, a másik (*An. Budae hercegovinensis*) Herczegovinából, a Velez planina egyik barlangjából való. *Csiki E.*

*

Zoufal, Vl., Zwei neue Färbungsvarietäten von Rosalia alpina L. (Wiener Entom. Zeitg. XXV., 1906, p. 264.)

Az új színeltérések egyike (*ab Kyselyi*) a nyítramegyei Podhrágy-ról való, ennél a középső haránteslk mögött egy apró foltocska van, a csúcson levő folt hiányzik, az *ab. Golineki* Herczegovinából származik (Nevesinje: Bisina, Prenj-planina: Ruiste), ez olyan mint az *ab. Pici*, csakhogy a középső haránteslkot, a mögötte levő apró foltot és a szárnyfedőcsúcsi foltot keskeny fekete sáv köti össze. *Csiki E.*

„ROVARTANI LAPOK“
XIII. Band. 9. Heft. November 1906.

S. 179. **L. v. Aigner-Abafi**: Die Tagfalter Ungarns. XVI. *Melitaea Cinxia* im ganzen Lande häufig, zuweilen auch in II. Generation, seltener ist die sehr verdunkelte *ab. Horváthi* Aign,, sowie die wenig gezeichnete *ab. Uhryki* Aign. *M. Arduinna var. rhodopensis* kommt nur in Kroatien vor, die Stammform von Armenien bis Mittel-Asien. *M. Phoebe* Kn. überall in 2 Generationen, die kleinere II. Gen. ist *var. parva* Gerh. (= *minor* Frey, *nana* Stgr.), während die äuserst kräftig gezeichneten ♀♀ von Mehadia zur var. *occitanica* gehören dürften, sehr dunkle Stücke bilden wohl Übergänge zur var. *caucasica*, die noch dunklere ab. *melanina* kommt bei Budapest und in Dalmatien vor. L. Anker fand s. Z. ein fast ganz schwarzes ♀; Übergänge zur var. *aetherea* treten bei Mehádia und in Kroatien auf, sehr selten ist die sehr wenig gezeichnete ab. *Geyeri* Aign. *M. gidyma* erscheint in 2—3 Generationen, ziemlich häufig ist die var. *alpina*, bei Budapest auch die var. *occidentalis*, im Süden die var. *persea* Koll. (v. *dalmatina* Stgr., *araratica* Stgr.), gleichfalls im Süden fliegt var. *meridionalis* und ein transibus zur var. *gracea*.

S 185. **K. Lamprecht**: Die Bedeutung des Schreckes bei den Insekten. Auf Grund neuerer Forschungen sucht der Verfasser nachzuweisen, dass das sogenannte Totstellen mancher Käfer (*Anobium pertinax*) nicht absichtlich erfolgt, sondern eine in folge plötzlichen Schrecks eintretende Erstarrung sei.

S. 187. **E. Csiki**: Die Borkenkäfer Ungarns. V. Bestimmungstafel der *Hylesinini*-Gattungen.

S. 189. **A. Lőrincz**: Beitrag zur Hemipteren-Fauna Ungarns. II. Schluss der Enumeration.

S. 192. **E. Dudinszky**: Neuere Beobachtungen über die Grille. Aufzählung der Insekten, welche die Grille verschmaust, darunter auch grosse Tiere, wie die Raupe von *Sphinx Ligustri*, auch *Saturnia Pyri* wird angegriffen. Manche Männchen sind besonders kampflustig, sie verscheuchen andere Männchen, verstümmeln sie auch. 4—5 Tage vor der Paarung sind die Männchen ausserordentlich gefrässig, werden aber in dieser Beziehung von den Weibchen noch übertroffen.

S. 194. **K. Olasz**: Beitrag zur Orthoptera- und Neuroptera-Fauna Ungarns. Im Budapester Paedagogium hatte im J. 1905 Verfasser und I. Csada die Aufgabe, sich besonders mit diesen Insekten zu befassen. Sie sammelten denn auch 48 Orthopterenarten in 720 Exemplaren und 14 Neuropteraarten in 196 Exemplaren. Das Verzeichniss derselben nebst Fundorten wird hier geboten.

Kleinere Mitteilungen.

S. 195. Krancher's entomologisches Jahrbuch für 1907 ist mit reichhaltigem Inhalt erschienen und wird bestens empfohlen.

S. 196. **E. D.**: Manche Osmien nisten auch in Schneckenhäusern. Verfasser fand sie in den Gehäusen von *Helicogena pomatia*, *Tachea austriaca* ab. *obtusa*, noch mehr bevorzugen sie die var. *lutescens*.

S. 196. **E. D.**: Von Oryctes nasicornis war das grösste ♀, das Verfasser beobachtete, 38 mm., das kleinste 30 mm., das grösste ♂ 30, das kleinste 25 mm. lang, das Horn des letztern mass kaum 5 mm., bei mittelgrossen ♂ ♂ (33—34 mm.) ist das Verhältniss der Länge des Körpers zu der des Hornes 34:12.

L. v. Aigner-Abafi: **Orthalitha datinaria** Obth. bisher bloss in einem Exemplar bekannt, wurde Okt. 1904 von J. Ujhelyi, Praeparator am Ung. National-Museum, zu Tunis in 2 Exempl. (♂ ♀) gefangen. Rebel meint, es dürfte bloss ein graue Aberration von O. *cervinata* sein, bei genauerer Untersuchung stellt sich jedoch heraus, dass es eine gute Art ist. Das ♂ is dunkler als die Abbildung von Oberthür, d. i. braungrau, die Zeichnung stimmt mit der von *cervinata* fast vollständig überein, allein die feine weisse Linie, welche das Mittelband beiderseits begrenzt, wird durch eine kaum bemerkbare weissliche Linie ersetzt, das Mittelband wird durch Grundfarbe fast ganz ausgefüllt und beinahe in zwei Bänder geteilt, der äussere Rand des Band ist weniger wellig, fast gerade, die Zackenlinie liegt näher zum Saum und ist weniger gezackt, die weisse Linie vor den Fransen ist auf den Vorderstügeln ganz gerade, die Fühler des ♂ sind mit längeren Kammzähnen versehen.

Literatur.

Besprechung der Publikationen von E. Reitter, H. Krauss und V. Zoufal. Von E. Csiki.

Entomologiai művek.

Általános. *A Magyar Birodalom Állatvilága.* (Fauna Regni Hungariae). III. kötet. Arthropoda. Kiadja a k. m. Terméazettudományi Társulat. Ára 35 kr., társulati tagoknak 20 kor. — *Kárpáti E.* Állatmuzeum, utasitás állatok kitömesére s eltartására, és csontvázak készitésére, ábrákkal 1 korona 40 fill. — *Bein K.* A kis rovargyűjtő. Utasitás a kiválóbb rovarok megismerésére é. gyűjtésére 2 kor. — *Szekeres F. Ö.* A rovargyűjtő 1 kor. 60 fill. — *Lejtényi S* Rovargyűjtő. Segédkönyv a középiskolai ifjuság számára, kötve 1 kor. — *Kriesch J.* A rovarok világa. 16 ábrával 80 fill. — *Kirándulók* zsebkönyve. 70 rajzzal, kötve 3 kor. 50 fill. — *Dr. Lendl* A. Rövid útmutatás a természetrajzi gyűjtemények konzerválásához 80 fill. — *Dr. Daday J.* Rovartani műszótár 1 kor. 60 fill. — *Hoffer*, Praxis der Insektenkunde. 3 kor. — *Kolbe*, Einführung in die Kenntniss der Insekten 17 kor.

Hymenoptera. *Mocsáry S.* A magyar fauna fémdarazsai 2 kor. 40 fill. A magyar fauna másnejű darazsai 2 táblával 1 kor. 20 fill. Adatok Magyarország fürkész darazsainak ismeretéhez I. 1 kor. 20 fill. Földünk fémdarazsainak magánrajza 40 kor.

Lepidoptera. *Bein* K. A kis lepkegyűjtő. A lepkék ismertetése és gyűjtése 2 kor. — A. *Aigner L.* A lepkészet története Magyarországon 3 kor. — *Aigner-Pável-Uhryk*, Magyarország lepkéinek jegyzéke 5 kor. — *Berge*, Schmetterlingsbuch 8. Aufl. 1300 Abb. auf 50 farb. Tafeln 25 kor 20 fill. — *Hofmann*, Die Gross- Schmetterlinge Europas 2. Aufl. 2000 Abb auf 71 farb. Tafeln 30 kor. Die Raupen der Gross-Schmetterlinge Europas 1900 Abb. auf 50 Tafeln 30 kor.

Diptera. *Tömösváry Ö.* Egy tömegesen tenyésző légyfaj az Alsó-Duna mellékeiről 3 tábl. 60 fill. — *Kertész K.* Catalogus Tabanidarum orbis terrarum universi 6 kor.

Coleoptera. *Török P.* Bogár-határozó 2 kor. 80 fill. — *Bein* K. A kis bogárgyűjtő. A bogarak ismertetése és gyűjtése 2 kor. — *Calwer*, Käferbuch 5. Aufl. mit 48 color. Tafeln 24 kor. — *Seidlitz*, Fauna Transsylvanica 12 kor.

Hemiptera. *Dr. Horváth G.*, Adatok a hazai félröpűek ismeretéhez 40 fill. A magyarországi Psyllidákról 40 fill. Az Eremocoris-fajok magánrajza 2 tábl. 60 fill.

Orthoptera, Pseudoneuroptera és Neuroptera. *Pungur Gy.* A magyarországi tücsökfélék természetrajza 6 tábl. 5 kor. — *Kohaut R.* Magyarország szitakötő-féléi. 3 színes tábl. 2 kor. 60 fill.

Myriopoda. *Dr. Daday J.* A magyarországi Myriopodák magánrajza 4 táblával 4 kor.

Arachnoidea. *Dr. hyzer K.* és *Kulczynski L.* Araneae Hungaria 3 kötet 24 kor. — *Herman O.*, Magyarország pókfaunája 3 kötet, csak a 2—3. kötet kapható 16 kor. — Dr. *Lendl* A. A pókok, különösen a kerekhálós pókok természetes osztályozása 1 kor. — *Karpeles L.* Adalék Magyarország atkafaunájához. 8 táblával 2 kor.

Crustacea: Dr. *Daday J.* A Magyarországban eddig talélő evezőlábú rákok magánrajza. 4 tábl. 3 kor. A magyarországi fajok átnézete. 1 kor. A magyarországi Diaptomus-fajok

Magyarország bogárfaunája.

Vezérfonal a magyar szent korona országainak területén előforduló bogarak megismerésére.

*

IRTA

CSIKI ERNŐ

A Magyar Nemzeti Muzeum segédőre.

*

A három kötetes munka **első** kötete a bevezető morphologiai részen kivül a Caraboideákat és Staphylinoideákat, a **második** kötet a Palpicorniás kat, Diversicorniákat és a Heteromerákat, a **harmadik** kötet pedig a Phytophaga, Rhynchophora és Lamellicornia családsorozatokat fogja tartalmazni.

A munka 5 íves füzetekben jelenik meg **egy-egy füzet előfizetési ára 2 korona, bolti ára 2 kor. 40 fill.**

Megjelent az I. kötet első és második füzete.

Előjegyzések és előfizetések a szerző czímére (Budapest, VIII., Nemzeti Múzeum) küldendők.

Könyvnyomdája Budapest, VI., Uj-utcza 3.

kot. 13 furcat 9
1906: nov.

SMITHSONIAN INSTITUTION LIBRARIES
3 9088 01427 0730